

ŠKOLSKI VJERONAUK I ŽUPNA ZAJEDNICA – PREMA ODNOSU POVJERENJA I SURADNJE

ANA THEA FILIPOVIĆ

Visoka teološko-katehetska škola u Zadru
Franje Tuđmana bb
23000 Zadar

Primljeno: 29. 8. 2004.
Izvorni znanstveni rad
UDK 286:262.2

Sažetak

Trinaest godina nakon ponovnog uključivanja vjeronauka u odgojno-obrazovni sustav javnih škola u Hrvatskoj i njegova profiliranja kao školskog predmeta javlja se potreba tematiziranja i pojašnjavanja odnosa između školskog vjeronauka i župne zajednice. Neizrečena, a implicitno naglašeno prisutna različita očekivanja s jedne i s druge strane mogu dovesti do pogubna međusobnog optuživanja i sumnjičenja koje uvelike šteti i učenicima i vjeroučiteljima i župnim zajednicama kao i samoj kršćanskoj vjeri. Vjeronauk kao nastavni predmet koji se oblikuje po mandatu Crkve za samu Crkvu postaje privilegiranim mjestom susreta s crkveno distanciranim kršćanima i dijaloga sa sekulariziranim svijetom današnjice, mjestom pedagoškog služenja mladim generacijama te mjestom traženja novog govora vjere i učenja jezika nove evangelizacije. Takav vjeronauk treba snažnu potporu živih kršćanskih zajednica na koje učenike može uputiti, zajednica koje su zauzete za čovjeka i čovječanstvo, a u kojima se ostvaruju trajan dijalog i suradnja među generacijama tako da djeca i mladi u njima imaju ravnopravno mjesto. U traženju novog odnosa između vjeronauka i župne zajednice izuzetno važnu ulogu igraju vjeroučitelji koji trebaju oblikovati vjeronauk tako da on služi i koristi svim učenicima, a ne samo onima koji se potpuno identificiraju s kršćanskom vjerom. Vjeroučitelji/ce moraju nastojati oko izgradnje dijaloško-suradničkog odnosa prema župnoj zajednici, njezinu vodstvu i roditeljima svojih učenika, ali s druge strane moraju imati snažnu podršku župnih zajednica i u njima naći emocionalni oslonac u ispunjavanju svoga veoma zahtjevnog poslanja.

Ključne riječi: školski vjeronauk, župna zajednica, vjeroučitelj/ica, crkveno distancirani kršćani, novi govor vjere, nova evangelizacija, pedagoško utemeljenje vjeronauka, ciljevi vjeronauka, religiozni odgoj, suradnja odgojnih čimbenika, mlada generacija u župnoj zajednici.

UVOD

Prošlo je trinaest godina otkako se, školske 1991/92. godine, vjeronauk ponovno uključio u odgojno-obrazovni sustav javnih škola u našoj zemlji. U međuvremenu je izborio svoj pravni status, zajamčen *Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kul-*

*ture*¹ te provedbenim *Ugovorom o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanov-*

¹ Ugovor je potpisan 18. prosinca 1996. u Zagrebu, a objavljen je – zajedno s odlukom predsjednika Republike o proglašenju Zakona o njegovu potvrđivanju – 11. veljače 1997. u »Narodnim novinama«, kojim nadnevkom je i stupio na snagu, Međunarodni ugovori, Narodne novine br. 2, str. 24-26.

vama između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije². Postupno se i uz brojne poteškoće oblikovao u nastavni predmet koji ima drukčiji profil, naglaske i zadatke nego dotadašnji župni vjeronauk te negoli nova župna kateheza koja se paralelno s njime polako počela rađati. Nastavni planovi i programi za katolički vjeronauk u osnovnim i srednjim školama te novi udžbenici koji se pojavljuju nastoje mu dati sve jasnije konture religioznog odgoja i obrazovanja prilagođenog školskom kontekstu ili institucionalno-strukturalnim uvjetima u kojima se odvija vjeronaučna nastava. Barem inicijalno sazrela je svijest o njegovu specifično školskom profilu po kojemu je uklobljen u odgojno-obrazovne ciljeve javne škole. Poznati su pedagoški razlozi koji ga opravdavaju i utemeljuju kao školski predmet: kulturno-povijesni, antropološki i društveni.

Navedene razloge možemo sažeto izraziti sljedećim tvrdnjama: a) Vjeronauk na kompetentan način uvodi u razumijevanje kršćanske vjere koja je oblikovala život i kulturu hrvatskoga kao i većine europskih naroda, a koja se i danas živi u Crkvi kao autentičnoj tumačiteljici kršćanske predaje i nezaobilaznom čimbeniku suvremenoga društvenog života. b) Taj predmet stručno promišlja religiozna i vjerska pitanja te pomaže učenicima da se ozbiljno suoče s čovjekovom vjerom i religioznošću, s pitanjima sveopćeg smisla, religioznim tumačenjem čovjeka i svijeta, istine i vrednota koje usmjeravaju život te s pitanjem čovjekova odnosa prema Bogu/Transcendentnomu i njegove životne odgovornosti koja iz tog odnosa proizlazi. c) Vjeronauk uči relativizirati sve ovosvjetske, neopravdane zahtjeve za apsolutnošću i tako osposobljava učenike za formiranje kritičkog i angažirano-djelatnog stava prema stvarnosti i životu.³ Te razloge koji su, teološki gleda-

no, u skladu s evangelizacijskim i dijakonij-
skim poslanjem Crkve⁴, a koji određuju
konceptiju i ciljeve školskog vjeronauka,
dobro je imati na umu kako u sučeljavanju
s onim kršćanima koji misle da je škol-
ski vjeronauk krenuo u krivom smjeru,
tako i u konfrontaciji s onim snagama u
društvu koje ga smatraju produženom ru-
kom Crkve koja se kroz školski sustav mi-
ješa u svjetonazorsku neutralnost države te
koje neprestano pokušavaju minirati teme-
lje na kojima počiva njegov status.

Čini se da je barem okvirno i orijen-
taciono postalo jasno što vjeronauk znači
za školu i koje su njegove zadaće u njoj te
da je došlo vrijeme da se zapitamo: Što taj

2 Ugovor je potpisan 29. siječnja 1999., a objavljen je na web-stranici HBK: <http://www.hbk.hr/ugovori/vjeronauk.htm>, kao i u: »Katehetskom glasniku«, br. 1/1999, str. 27-30.

3 Usp. ZAJEDNIČKA SINODA BISKUPIJA SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE, *Vjeronauk u školi*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1995, br. 2.3.; sažeto 2.3.4. (Dalje: *Vjeronauk u školi*). Taj sinodski zaključak iz 1974. godine prvi je crkveni dokument koji utemeljuje konfesionalni školski vjeronauk polazeći od ciljeva i zadataka javne škole. Na nj se oslanjaju svi daljnji općecrkveni i krajevno crkveni dokumenti, pa tako i poruke, priopćenja i izjave Hrvatske biskupske konferencije kao i relevantni autori koji se bave navedenim pitanjem. Opširnije o tom dokumentu na hrvatskom jeziku usp. naš *Predgovor* hrvatskom prijevodu u: *Vjeronauk u školi*, str. 6-8 te naš članak *Načelo korelacije u školskom vjeronauku. Analiza njegove službene provedbe u Njemačkoj od »Zielfelderplana« 1973. do Temeljnog plana 1984.*, u: »Kateheza« 17(1995)2, 110-115.

4 Usp. *Vjeronauk u školi*, br. 2.6. Dokument u br. 2.4. ponovno izlaže tri prijete – u br. 2.3. – navedene skupine argumenata koje pedagoški opravdavaju vjeronauk u školi, promatrajući ih s *teološkog* gledišta, tj. propitujući da li su i kako su spomenute zadaće školskog vjeronauka u skladu s poslanjem Crkve te sa zahtjevima i zadacima suvremene teologije. To dvostruko utemeljenje ovog predmeta odgovara nakani tog dokumenta koji koncipira vjeronauk koji »leži u sjecistu pedagoških i teoloških utemeljenja, zadataka javne škole i poslanja Crkve«. *Vjeronauk u školi*, br. 2.1.

i takav školski vjeronauk, koji se sve više nalazi u rukama vjeroučitelja laika, znači za samu Crkvu odnosno za njezine župne zajednice?

1. VJERONAUK KAO MJESTO SUSRETA CRKVE S CRKVENO DISTANCIRANIM KRŠĆANIMA

U našoj se Crkvi nerijetko čuju pritužbe kako su uvođenjem vjeronauka u škole župne zajednice izgubile djecu i mlade, odnosno kako ih je vjeronauk udaljio, pa možda čak i otuđio od Crkve. Kako god u tom prigovoru i moglo biti nešto istine, s druge je strane sasvim sigurno da je Crkva školskim vjeronaukom došla u kontakt s daleko većim brojem vjeroučenika nego što ih je nekoć imala u župnim zajednicama te da vjeronauk kao školski predmet mnogo većem broju djece i mladih nego ranije pruža mogućnost sustavnoga vjerskog odgoja i obrazovanja. Drugim riječima, možemo ustvrditi da školski vjeronauk *nije udaljio vjeroučenike od Crkve, nego se naprotiv susreo i s onim mladim kršćanima koji su se od nje udaljili odnosno kojima nedostaje živ odnos prema kršćanskoj vjeri i konkretnoj župnoj zajednici*. Konfesionalni školski vjeronauk koji se događa po mandatu Crkve uspostavlja kontakt i s onom djecom i mladima koje župna kateheza ne dohvaća. Mnogi su razlozi i okolnosti koji pogoduju i doprinose fenomenu crkveno distanciranih učenika: od obiteljskog i društvenog okruženja u kojem odrastaju pa do udaljavanja od eklezijalne i vjerske prakse u pubertetu i adolescenciji i kod mnogih učenika koji su bili vezani uz Crkvu te koji u toj dobi napuštaju svoju djetinju vjeru i religioznost. Iako se s Crkvom identificiraju samo parcijalno, velika većina učenika (kao i njihovih roditelja koji ih upisuju na vjeronauk) ipak ostaje načelno otvore-

na prema vjeri i Crkvi te pohađa školski vjeronauk. Vjeronauk u tom smislu postaje jednim od *najboljih mjesta susreta i dijaloga Crkve s crkveno distanciranim kršćanima*⁵ – izravno s djecom i mladima, a neizravno i s njihovim roditeljima. Promatran s crkvenog gledišta, školski se vjeronauk u većini slučajeva može smatrati više mjestom evangelizacije i reevangelizacije, negoli katehizacije i mistagogizacije.⁶ To evangelizacijsko značenje vjeronauka Crkva si treba posvijestiti i treba ga znati cijiniti. Ako ga se kao takva ne uklopi u opći pastoralni plan i program, on ostaje bez nužno potrebne »logističke potpore« župnih zajednica.⁷

2. ŠKOLSKI VJERONAUK I ŽUPNE ZAJEDNICE MORAJU GRADITI NOVI ODNOS

Faktična udaljenost velikog broja učenika od Crkve i crkvene vjerske prakse trajni je izazov da se razvije oblik vjeronauka koji koristi ne samo djeci i mladima koji se identificiraju s Crkvom i angažiraju u njoj, nego i crkveno distanciranim, koji su u mnogim sredinama većina. Školskom se vjeronauku postavljaju preveliki i nerealni zahtjevi, ako se od njega očekuje da od svih crkveno distanciranih učenika učini crkve-

⁵ Na tu je šansu prije mnogo godina upozorio A. Exeler. Usp. ISTI, *Religionslehrer und Gemeinden*, u: »Lebendige Seelsorge« 27(1976)3/4, 210; također ISTI, *Entfremdet der Religionsunterricht von der Kirche?*, u: »Katechetische Blätter« 103(1978), 413, pozivajući se na izjave njemačkih biskupa na biskupskoj sinodi o katehezi u Rimu 1977. godine.

⁶ Usp. D. EMEIS, *Der Religionsunterricht als Lernort des Glaubens*, u: »Katechetische Blätter« 112 (1987), 7; također naš članak *Metoda u vjeronaučnoj nastavi u službi pedagogije vjere*, u: »Kateheza« 25 (2003)4, 292.

⁷ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Evangelizacijsko djelo Crkve u župnoj katehezi i školskom vjeronauku. Dileme i perspektive hrvatskog modela*, u: »Riječki teološki časopis« 11(2003)1, 191.

no angažirane vjernike. Činjenična udaljenost mnoge djece i mladih od Crkve, realno gledajući, ne može se prevladati samo školskim vjeronaukom, bez angažmana obitelji i župnih zajednica.⁸ Zbog toga se ujedno nameće hitna potreba pastoralno-katehetskog rada s obiteljima i oživljavanja župnih zajednica. Školski vjeronauk nema u prvom redu tradicionalnu katehetsku zadaću *neposrednog* uvođenja i uvježbavanja u vjeru i život Crkve odnosno kršćanske zajednice. On mora pomoći i onim učenicima koji se nalaze u faktičnoj udaljenosti od Crkve i župne zajednice da se ozbiljno pozabave religioznim pitanjem i odgovorno susretnu s kršćanskom vjerom, s njezinim izrazima i izazovima te da izgrađuju vlastiti religiozni i vjerski stav.⁹

Školski vjeronauk i župna kateheza tako imaju različite zadatke koje se međusobno nadopunjuju. Zbog toga je važno njegovati takav odnos između vjeronauka, vjeroučitelja i župnih zajednica da se vjeroučitelje ne osuđuje, ne izolira i ne susreće s krivim očekivanjima. Kriva, neprimjerena i nerealna očekivanja Crkve od školskog vjeronauka mogu rezultirati time da se ne samo učenici nego i sami vjeroučitelji otuđe od Crkve koja ih dočekuje s predbacivanjima i prigovorima.¹⁰ Neposviještena i nerazjašnjena različita očekivanja opterećuju odnos između vjeronauka i župnih zajednica. Različitost očekivanja temelji se na različitosti predodžaba o zadacima pojedinih mjesta učenja vjere te različitosti iskustava roditelja i starijih članova crkvene zajednice s vjeronaučnom poukom koju su sami u djetinjstvu i mladenaštvu primili. Katkada se čuje i prigovor da je odmak školskog vjeronauka od tradicionalnih striktno katehetskih zadatača zapravo ustupak sekulariziranom i pluralističkom svijetu te suvremenoj vjerskoj i crkvenoj krizi. Vjeronauk prilagođen uvjetima se-

kulariziranog društva, prema mišljenju određenih krugova, izlazi doduše ususret učenicima i prihvaća ih ondje gdje se oni faktično nalaze u pogledu vjerske socijalizacije i vjerskih stavova, no on ih ne vodi onamo kamo bi ih trebao voditi, a to znači u Crkvu odnosno u župnu zajednicu. On se, prema takvim mišljenjima, bavi temama koje učenike zanimaju, ali u konačnici razvodnjava sadržaje kršćanske vjere.¹¹

3. ŠKOLSKI VJERONAUK U TRAGANJU ZA NOVIM GOVOROM VJERE

Naspram navedenih prigovora treba upozoriti na bitnu različitost situacije u kojoj se odvija školski vjeronauk i one koju pretpostavljaju župna kateheza ili propovijed. Drukčija situacija zahtijeva drukčiji pristup i drukčiji jezik. Sigurno je da nije lako govoriti o Bogu naslovnicima kod kojih se vjera ne može bezuvjetno unaprijed očekivati ni pretpostaviti kao nešto samo

⁸ Usp. A. EXELER, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 413.

⁹ Spomenuti dokument Zajedničke sinode njemačkih biskupija *Vjeronauk u školi* iz 1974. godine diferencirano promatra pomoć koju školski vjeronauk pruža učenicima, ovisno o njihovim individualnim polaznim situacijama i pretpostavkama s obzirom na vjeru i religioznost: »Učeniku vjerniku vjeronauk pomaže da se svjesnije odluči za tu vjeru i time izbjegne opasnost religiozne nezrelosti ili ravnodušnosti. Učeniku koji je u traženju ili je poljuljan u vjeri, on pruža mogućnost da upozna odgovore Crkve na svoja pitanja i da se s njima konfrontira. Tako on može učenikove sumnje i poteškoće unijeti u spoznajni proces. Učeniku koji se smatra nevjernikom a nije se ispisao s vjeronauka, na vjeronauku se daje prilika da – kroz sučeljavanje sa suprotnim stajalištem – jasnije spozna vlastito stajalište ili ga pak preispita i promijeni.« *Vjeronauk u školi*, br. 2.5.1. Podcrtala autorica ovog teksta.

¹⁰ Usp. A. EXELER, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 415.

¹¹ Usp. *Isto*, 412.

po sebi razumljivo. Ta je zadaća često povezana s osjećajem bespomoćnosti, s mnogim problemima i nedoumicama te s neminovnim učenjem kroz pokušaje i pogreške. Situacija sekulariziranog društva u kojoj mnogi suvremenici, pa i mnogi kršćani, više osjećaju Božju odsutnost i udaljenost, negoli njegovu prisutnost, sili sve služitelje Riječi da u svom govoru budu ponizniji pred Božjim otajstvom. Najveći je problem, međutim, u tome što u Crkvi gotovo uopće nismo naviknuti na govor koji bi izlazio iz okvira ustaljene intraeklezijalne vjerske terminologije i s njome povezanog načina govora i mišljenja. I samim teolozima po struci rijetko kada uspijeva govoriti tako da ih crkveno distancirani kršćani i drugi suvremenici razumiju i čuju. Tamo pak gdje im to uspijeva, povezano je s mnoštvom poteškoća, što pokazuju slučajevi poznatih velikih kontroverznih teologa današnjice kao što su Hans Küng, Leonardo Boff i Eugen Drewermann. Možda bi se mogao navesti i koji primjer s našega područja. Teolozi koji nalaze najviše odjeka izvan crkvenih krugova, istodobno u samoj Crkvi i službenoj teologiji – i često ne bez razloga – nailaze na sumnjičavost i odbijanje.

Navedeni primjer može pomoći da shvatimo u kakvoj se situaciji može naći i školski vjeronauk koji pokušava pronaći i razviti način govora o vjeri i govora vjere koji zaista djelotvorno prelazi unutarcrkvene okvire. Ne treba nas zbuniti ako se u pokušajima traženja novih pristupa i novog govora vjere pojavi osjećaj bespomoćnosti i ako to traženje nailazi na poteškoće. Riječ je katkada o pravim misionarskim pokušajima na koje Crkva treba gledati s povjerenjem.¹² Pritom treba imati na umu da *evangelizacija u suvremenom svijetu mora naviještati evanđelje u korelaciji s cjelovitim promicanjem čovjeka*. Takozvane »antropološke« teme ne pripadaju u vjeronauč-

nu nastavu samo kao primjeri koji se koriste u pedagoške svrhe, nego pripadaju među njegove bitne sadržaje koji se tumače u svjetlu Božje riječi. Radosna vijest o čovjekovu oslobođenju i otkupljenju koje je usmjereno prema kraljevstvu Božjemu, istodobno se najozbiljnije zauzima za čovjekov ovostrani razvoj i za promicanje njegova dostojanstva.¹³

Crkva u sekulariziranom svijetu mora prijeći granice čistog intraeklezijalnog govora i razviti govor vjere koji je kadar dati »obrazloženje nade koja je u nama« (1 Pt 3,15), tj. koji je u stanju izložiti i obrazložiti vjeru na platformi pitanja koja postavlja čovjek današnjice. Vjeronauk u školi koji u svom pristupu polazi od sekularne školske situacije mora, međutim, biti izgrađen *na teološkim temeljima*, i to ne samo zato da bi naišao na prihvaćanje vjerničkih zajednica i tradicionalnih kršćana nego i zbog toga što bi bez toga temelja izgubio i sam svoj identitet. Teološki utemeljen i promišljen životno orijentiran vjeronauk u školi pak ne otuđuje od Crkve niti vodi razvodnjavanju kršćanske vjere, nego naprotiv omogućuje da se Božja riječ utjelovi u konkretne biografije učenika.¹⁴ Vjeronauk koji ozbiljno shvaća iskustvo i komunikaciju kao bitne odrednice vjere i koji u

¹² Usp. Isto, 414. O novome govoru vjere vidi na hrv. jeziku: A. G. ŠABIĆ, *Prema novome govoru vjere*, u: »Bogoslovska smotra« 69(1999)4, 535-562.

¹³ Usp. A. EXELER, »Der Fragehorizont des heutigen Christen und der Bibelunterricht«, u: E. FEI-FEL (ur.), *Katechese im Zeichen christlicher Weltoffenheit. Die Vorträge des religionspädagogischen Kurses 1967 in Cassianum Donauwörth*, Auer-Verlag, Donauwörth 1968, str. 70-71; ISTI, *Katechese, Ankündigung einer Botschaft – Interpretation von Erfahrungen*, u: »Christlich-pädagogische Blätter« 83(1970)5, 241.

¹⁴ Usp. A. EXELER, *Katechese, Ankündigung einer Botschaft...*, 248; ISTI, *Religionsunterricht als Deutung des Daseins*, u: »Katechetische Blätter« 95 (1970)12, 706-707.

svom pristupu i govoru polazi od iskustava učeničkog života i svijeta u kojemu oni žive, promatrano s eklezijalnog gledišta, ujedno odgovara na zadaće koje Crkva treba ispuniti u suvremenom svijetu. Takav vjeronauk može pridonijeti da pomoću iskustava s njime konačno i cijela Crkva nauči komunicirati sa suvremenima na razumljiv način, tako naime da postane jasno što kršćanska vjera znači i može značiti za život današnjega čovjeka. Crkva upravo od školskog vjeronauka može mnogo naučiti, jer se u toj nastavi daleko bolje osjeća koji se govor razumije, a koji ne razumije, nego što je to primjerice slučaj kod župne propovijedi koja ostaje pri jednosmjernoj komunikaciji.¹⁵

Teološki promišljen vjeronauk koji se nadovezuje na pozadinu učenikova ovosvjetskog iskustva ne želi prikriti ili ostaviti po strani otajstva i istine vjere, nego ih želi utjeloviti u konkretne povijesne i životne situacije. Pritom je u konačnici riječ o konfrontaciji sadašnjosti s tradicijom. Školski vjeronauk s jedne strane nužno unosi u diskurs temelje kršćanske vjere; međutim, poticaji i izazovi tih izvora vjere moraju se jasno konfrontirati s pitanjima današnjega svijeta i života. Zahtjev evanđelja mora se prevesti u govor današnjice.¹⁶ U vjeronaučnoj nastavi to se događa u konfrontaciji s ovosvjetskim iskustvom i mentalitetom današnjega vremena te u obliku komunikacije i interakcije, a ne autoritarnog govora. Školski vjeronauk treba jasno posredovati jednoznačne predodžbe o kršćanskoj vjeri i životu, no to se mora događati tako da se on pritom ne prestane, a ne tek rubno i u fazi »primjene na život« osjeća izazvanim konkretnom situacijom današnjih ljudi i današnjega svijeta, njihovim individualnim kao i mikro i makrosocijalnim problemima. Upravo zato što u vjeronauku »nije riječ samo o informira-

nju o religiji i vjeri, nego uvijek i o omogućenju same religije i vjere, to su učenik, njegova situacija i iskustvo nužan kriterij izbora ciljeva i sadržaja«¹⁷. Koliko god nam se takav pristup činio teškim, pred njim kao pred trajnom zadaćom ne smijemo uzmicati, već trebamo ustrajno nastojati oko što intenzivnijeg produbljivanja i rada na kakvoći školskog vjeronauka koji se temelji na načelu inkarnacije.

4. ŠTO VJERONAUK OČEKUJE OD ŽUPNIH ZAJEDNICA?

Naše početno pitanje *Što za Crkvu i crkvene zajednice znači školski vjeronauk?*, odnosno *Kakvu korist Crkva ima od tog vjeronauka?*, iz župnih se zajednica obično čuje u obliku kritike, prigovora i velikih očekivanja. Vjeroučiteljima katkada nedostaje dovoljno crkvene samosvijesti da sa svoje strane izreknu *što školski vjeronauk očekuje i ima pravo očekivati od kršćanskih zajednica*. Vjeroučitelji kao posebno važan dio Crkve ispunjavaju značajnu i istodobno veoma tešku pastoralnu zadaću kontaktiranja i dijaloga s crkveno distanciranim kršćanima, a preko njih i sa sekulariziranim svijetom današnjice uopće, sa svijetom koji na Crkvu i kršćansku vjeru najčešće gleda kritičkim okom. Crkva stoga upravo po vjeroučiteljima i po školskom vjeronauku, u kontaktu s mladim kršćanima koji tek sporadično i parcijalno sudjeluju u župnom životu, može ispuniti jed-

¹⁵ Usp. A. EXELER, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 415-416; *Vjeronauk u školi*, br. 2.6.3.

¹⁶ Usp. J. SCHULTE, *Verdrängt der problemorientierte Religionsunterricht den christlichen Glauben?*, u: »Katechetische Blätter« 102(1977), 931-940; E. FEIFEL, *Ein Beitrag zur religionspädagogischen Rechenschaft über unsere Hoffnung. Schülerorientierter Religionsunterricht*, u: »Katechetische Blätter« 102(1977), 792-803.

¹⁷ *Vjeronauk u školi*, br. 2.5.3.

nu važnu pastoralnu zadaću na koju je župna zajednica inače jedva u stanju ozbiljno odgovoriti.¹⁸

Na pitanje što školski vjeronauk očekuje i ima pravo očekivati od župnih zajednica, možemo s A. Exelerom odgovoriti u tri koraka.¹⁹

4.1. *Vjeronauk treba žive župne zajednice na koje će učenike moći uputiti*

Vjeronauk koji se obraća naslovnici-ma koji su – u mnogim sredinama i napose u srednjoškolskoj dobi – velikim dijelom crkveno distancirani kršćani te koji želi uvjerljivo govoriti o kršćanskoj vjeri, mora moći pokazati učenicima gdje se i kako ta kršćanska vjera danas konkretno živi. No, vjeroučitelji se često upravo u tom pogledu osjećaju bespomoćnima, jer nema mnogo kršćanskih zajednica koje se mogu preporučiti i pokazati, u kojima učenici mogu vidjeti i doživjeti kako izgleda *autentičan* kršćanski život koji se redovito živi u župnoj zajednici. Stoga se svi s pravom trebamo ozbiljno zapitati gdje su župne zajednice u koje vjeroučitelji mogu poslati mlade ljude koji su u traženju i koji žele uspostaviti kontakt s Crkvom te što možemo učiniti za oživljavanje naših vjerničkih zajednica?²⁰ Sigurno je da ima mnogo pojedinaца koji žive uvjerljivim kršćanskim životom, koje se može navesti kao primjer. Mnogi veliki svjedočki likovi naših dana, kao što su Majka Terezija iz Kalkute i brat Roger Schutz, bez sumnje su neprocjenjiv Božji dar našem vremenu. Međutim, i ti će primjeri ostati daleki ako djeci i mladima koji traže i pitaju ne možemo pokazati konkretne župne zajednice u kojima se kršćanska vjera svakodnevno živi u njihovoj neposrednoj blizini. Tužno je ako ne samo mladi ljudi nego i njihovi vjeroučitelji moraju ustvrditi da naše kršćanske zajednice nemaju što ponuditi mladim lju-

dima, da im nedostaje oduševljenog kršćanskog života i privlačne snage, da je riječ o župnim zajednicama koje se teško bore za vlastito preživljavanje i u kojima nema mjesta za »svježji zrak« i mladenački polet. U takvoj situaciji vjeroučitelji teško mogu govoriti o kršćanskim zajednicama koje su konkretan izraz Crkve kao o nečemu privlačnom, izazovnom i vrijednom povjerenja te pozvati u Crkvu one koji su se od nje udaljili.

4.2. *Vjeronauk treba župne zajednice u kojima djeca i mladi ravnopravno suoblikuju život*

Školski vjeronauk upućuje pitanja našim prosječnim župnim zajednicama: Što one nude mladim ljudima? Mogu li im one posredovati iskustvo ljudskog i kršćanskog zajedništva? Ima li u njima uopće mjesta za mlade? Mogu li mladi u tim zajednicama doći do riječi? Mogu li se u njima pronaći, ostvarivati i razvijati? Često se dobiva dojam kako našim župnim zajednicama toliko dominiraju starije generacije da mladi u njima u najboljem slučaju imaju svoj dječji ili mladenački kutak, ali nisu tako integrirani u te zajednice da u njima zaista imaju riječ koja se čuje i uvažava te da suoblikuju njihov život. Starije su generacije nerijetko oblikovale život župnih zajednica tako da taj oblik uopće ne žele dovesti u pitanje. Mlade ljude dočekuju s kritikom i promatraju s nepovjerenjem. Vrlo se rijetko mogu susresti župne zajednice koje su

¹⁸ Usp. A. EXELER, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 419; također *Vjeronauk u školi*, br. 2.6.3.; 2.8.6.

¹⁹ Usp. A. EXELER, *nav. čl.*, 418-422.

²⁰ U tom smislu treba pozdraviti škole i tečajeve za osposobljavanje župnih animatora koji bi, i sami dolazeći iz baze, mogli dati dragocjen doprinos tome da članovi naših kršćanskih zajednica postanu istinski subjekti crkvenog djelovanja.

prijateljski raspoložene prema mladima, a u takvoj situaciji se ne treba čuditi što prosječne kršćanske zajednice ne privlače mlade ljude. Vjeroučitelji u tom smislu imaju važnu pastoralnu zadaću da zajedno s animatorima pastora mladih budu odvjetnici mladih u župnim zajednicama.²¹

Mlada generacija mora u Crkvi imati ravnopravno mjesto i samostalnu ulogu. Crkva se – kako kaže A. Exeler, pozivajući se na radni tekst biskupske sinode u Rimu iz 1977. godine te na dokument Treće opće konferencije latinskoameričkog episkopata u Puebli iz 1979. godine – mora obratiti mladima (u smislu obraćenja!) i slušajući njih pronaći novi jezik vjere. Ona treba vjerovati da je i u mladima Duh Sveti na djelu te uvažavati njihove specifične karizme. Za Crkvu je životno važno da dade mjesta posebnim darovima mlade generacije kao što su beskompromisnost, kreativnost, dinamičnost, otkrivanje novih ili ponovno otkrivanje zaboravljenih vrednota, spremnost na rizik i promjene, snaga angažmana i dosljednosti. Od mladih se generacija ne može tražiti da samo slušaju i uče od starijih, nego im treba dati mogućnost da u dinamiku života župnih zajednica unesu svoje specifične načine i mogućnosti oživljavanja i obnove Crkve za život svijeta. Kristova poruka čovjeku i svijetu s jedne je strane neiscrpno bogata, a s druge opet, budući da je izrečena u ljudskoj riječi, podložna je procesima starenja tako da svaka generacija mora uvijek iznova otkriti izvornu snagu i svježinu evangeoske poruke. Mlada generacija može ukazati na one aspekte kršćanske poruke i kršćanske vjere koje starija generacija više ne zapaža. Ako se njezin doprinos uvažava i prihvaća, ona više nije samo pasivna primateljica onog oblika vjere koji su joj namrli stariji, nego aktivna suradnica u procesu nužnog pomlađivanja i obnove sveukupne Crkve.

Mladih se ne treba bojati, niti im se treba dodvoravati, no treba ih slušati, primati njihove doprinose i omogućiti im da ravnopravno surađuju u župnoj zajednici na svoj vlastiti način. Ako kršćanske zajednice žele biti žive, onda u njima mora doći do plodonosne suradnje među generacijama i obogaćivanja čitave zajednice karizmama pojedinih generacija. Postoji opasnost da u naviještanju vjere, u propovijedi i u katehezi prevlada jezik odraslih, a nužno je potrebno da mladi evangeosku poruku izraze na vlastiti način i time obogate cijelu Crkvu.²²

Kršćanska zajednica mora prihvatiti doprinos i služenje mladih, pa i onda kada postavljaju teška i kritička pitanja te kada su nestrpljivi u traženju promjena. Odrasli u župnoj zajednici trebaju bez predrasuda odvagnuti prijedloge, propitivanja i doprinose mladih. Važno je da odrasli s njima govore otvoreno i iskreno, jer samo tada postoji izgled da mladi u kršćanskoj zajednici na kreativan način artikuliraju vlastito svjedočanstvo vjere. Mladi ljudi katkada misle, osjećaju i govore znatno drukčije nego odrasli i stariji, a to se u zajednici mora vrednovati. Treba doduše biti kritičan, procjenjivati razborito te iznijeti navidjelo i one aspekte koje mladi ne uočavaju, no ne smije se prebrzom kritikom unaprijed blokirati spremnost mladih na izražavanje vlastitih mišljenja i zapažanja. Važna je svijest o tome da je cijela Crkva upućena na doprinos mlade generacije u otkrivanju i artikuliranju vjere. Pored sveg značenja zajedničkih obrazaca vjere i koliko god bilo

²¹ Tečajevi i seminari za formaciju animatora pastora mladih koji se posljednjih godina organiziraju i u našoj Crkvi također bude nadu da će dati svoj doprinos oživljavanju i obnovi naših župnih zajednica tako da u njima bude mjesta i za današnje mlade.

²² Usp. A. EXELER, *Muß die Kirche die Jugend verlieren?*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1981, 9-28.

važno da pojedinac urasta u vjeroispovijest Crkve, ne smije se previdjeti značenje procesa tog urastanja te važnost subjektivnog otkrivanja pojedinih dimenzija i aspekata vjere. Pojedince, naprotiv, treba obrabriti da izraze ono što im je osobno u vjeri posebno važno i vrijedno. Katkada objektivno periferni iskazi i spoznaje mogu u vjerničkoj svijesti i u određenom razdoblju života Crkve i njezinih pojedinih članova zauzeti središnje ili veoma značajno mjesto.²³ Vjernost predaji ne znači mehaničko ponavljanje, nego stvaralačko prenošenje po kojemu izvorna poruka ostaje uvijek živa i uvijek nova. Katehetski govor se, stoga, mora ispitati s obzirom na to da li svojim odviše sigurnim pojmovima i načinom govora mladima današnjega vremena više olakšava ili otežava pristup vjeri.

4.3. *Vjeronauk treba župne zajednice koje stoje u službi čovjeka*

Božja čovjekoljubivost koja se prema svjedočanstvu Novoga zavjeta očitovala u Isusu Kristu, mora se očitovati i u ljubavi Crkve prema čovjeku. To ne znači krivu popustljivost naspram zahtjeva evanđelja, nego znači jasno pristajanje uz Isusovu rečenicu o suboti: »Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote« (Mk 2, 27). U duhu Isusova stava to se može primijeniti i na ulogu Crkve: Crkva je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi Crkve. Školski vjeronauk koji sluša kritiku crkveno distanciranih učenika i s njome se suočava, može kršćanske zajednice neprestano podsjećati na tu Isusovu rečenicu. Od crkveno distanciranih suvremenika ne čuje se, naime, prigovor da vjeronauk otuđuje od Crkve, nego da religija i vjera otuđuju čovjeka od njega samoga. Crkva na koju se gleda sa sumnjom da priječi čovjeka da se nađe i da se ostvari, ne smije stavljati u prvi plan svoju institucionalnu, nego svoju slu-

ženjsku dimenziju. Školski vjeronauk može cijelu Crkvu u svim njezinim udovima uvijek iznova podsjećati na njezinu zadaću da učini vidljivom Božju čovjekoljubivost.

Vjeronauk može i mora djeci i mladima pokazati kako kršćanska vjera u današnjim životnim uvjetima posreduje djelotvorne motive života i nade, motive koji zaista mogu nositi život. Upravo je za mladu generaciju današnjice, koja svoje strahove pred budućnošću bez nade i bez perspektive zatamljuje *cool* držanjem ili bijegom u različite ovisnosti, neprocjenjivo važno da postoje osobe koje im mogu i umiju posredovati takve motive. Vjeronaučna nastava treba posredovati spoznaju i iskustvo da kršćanska vjera oslobađa od strahova i prisila, potiče i promiče život i stvaralaštvo, osposobljava za zajedništvo, daruje oprostjenje, pruža zaštitu i mir, budi samopouzdanje, otvara obzorja budućnosti i nade koja ne vara.

Pitanje čovjekoljubivosti Crkve odnosno župne zajednice danas je ispit njezine vjerodostojnosti. Situacije i konteksti u kojima Crkva kao institucija privlači mlade ljude, uvijek su oni gdje Crkva uvjerljivo nastupa kao odvjetnica čovjeka, čovjekova dostojanstva, ljudskih prava i sloboda kojima daje perspektivu koja prelazi ovosvjetske granice. Institucionalni aspekt Crkve mora se, dakle, uvjerljivo pokazati kao služenje. Ondje gdje Crkva nastupa prije svega kao moćna institucija zabrinuta za vlastito održanje, vjeronauk jedva da može učiniti drugo doli potvrditi mlade u njihovoj kritici naspram takve institucije, a u ime evanđelja i u ime čovjeka. Institucionalni aspekt Crkve ne smijemo odbaciti, međutim, on mora jasno stajati u drugom, a ne u prvom planu, jer se nalazi u službi Kri-

²³ Usp. A. EXELER, *Chancen des Miteinander – Ausblick in die Zukunft*, u: »Katechetische Blätter« 108(1983)10, 784.

stova spasenjskog plana s ljudima. Institucija ima svoje opravdanje i razlog postojanja samo utoliko ukoliko pomaže da se čovjek u odnosu prema Bogu razvije u ono što mu je Bog namijenio pozivom u život. Vjeronaučna nastava treba pokazati da institucija u Crkvi stoji u službi Isusova projekta kraljevstva nebeskoga te da se ona uvijek mjeri prema tome koliko vodi ljude prema njihovu vlastitom ostvarenju u perspektivi Božjega plana s njima.²⁴

5. ULOGA VJEROUČITELJA KAO POSREDNICA IZMEĐU ŽUPNIH ZAJEDNICA I CRKVENO DISTANCIRANIH SUVREMENIKA

Na kraju ovog promišljanja o tome što za Crkvu i za župne zajednice kao konkretni izraz Crkve znači školski vjeronauk, željeli bismo dotaknuti i pitanje odnosa između vjeroučitelja/ica i župne zajednice.²⁵ Prigovori vjeronauku sa strane župnih zajednica najčešće su, naime, upućeni na adresu vjeroučitelja. Vjeroučitelji zajedno sa svojim crkveno angažiranim učenicima mogu biti djelotvorni posrednici između župnih zajednica i crkveno distanciranih kršćana. Pretpostavka za to jest da se župne zajednice raduju što vjeroučitelji prihvaćaju tu zadaću te da ih podupiru svojom dobrohotnošću i zanimanjem za njihov rad umjesto da ih opterećuje svojim nerealnim i krivim očekivanjima. Župne zajednice pažljivim slušanjem iskustava, zapažanja i problema vjeroučitelja mogu, kao što smo već napomenuli, mnogo naučiti za sebe i za vlastiti stav prema fenomenu crkveno distanciranih kršćana.

5.1. Vjeroučitelji i učenici

Vjeroučitelji sa svoje strane moraju razviti visok stupanj solidarnosti s crkveno

distanciranim kršćanima među svojim učenicima i dosljedno tome osmisлити vjeronauk koji koristi i tim učenicima te koji omogućuje njihovu suradnju. Vjeronaučna nastava se ne može odvijati u znaku trajnog konflikta, odnosno tako da se određenom broju učenika izriješkom ili prešutno trajno prigovara što se ne uključuju u život Crkve ili župne zajednice. Istodobno treba naglasiti da vjeroučitelji moraju dati sve od sebe da kvalitetom svoje nastave oduševе i potaknu svoje učenike na ozbiljno i kritičko preispitivanje vlastitih vjerskih stajališta i sučeljavanje s njima. Jasno je da nije jednostavno jednom te istom vjeronaučnom nastavom odgovoriti na različita polazišta, potrebe i očekivanja vjeroučenika u pogledu vjere, religioznih iskustava i stavova. Vjeroučitelji/ce u školi obično imaju posla s heterogenim sastavom razreda s obzirom na pretpostavke i mogućnosti posredovanja i produbljivanja vjere. Zato u školi nije riječ o prenošenju i prihvaćanju kršćanske predaje koja je obvezujuća za sve učenike, nego o takvu sučeljavanju s kršćanskom vjerom i predajom koje ide mnogo dalje i dublje od razine čisto izvanjskog upoznavanja.²⁶

O dijalektici između hitnosti i ozbiljnosti kršćanske poruke te nužnosti poštivanja slobode svake, pa tako i djetetove osobe, dokument *Vjeronauk u školi* govori sljedeće: »Kršćanska poruka jest ponuda i poziv o slobodnom prihvaćanju ili odbijanju kojega – prema evanđelju – ovisi čovjekov spas ili propast. U slobodno prihvaćanje pripada i to da čovjek taj poziv može odbiti. Premda se ne smije prešutjeti

²⁴ Usp. A. EXELER, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 418-422.

²⁵ Za cijelu točku 5 usp. A. EXELER, *Religionslehrer und Gemeinden...*, 210-214; ISTI, *Entfremdet der Religionsunterricht...*, 422-425.

²⁶ Usp. D. EMEIS, *nav. mj.*

hitnost poruke, čovjekova sloboda se mora poštovati. Ni već podijeljeno krštenje niti skrb za spasenje ne daju pravo da se nekoga prisiljava bilo na grub ili profinjen način. Prisilom se ometa slobodna odluka za 'nasljedovanje', koja treba biti odluka iz ljubavi. Budući da evanđelje znači oslobođenje, nastavno posredovanje poruke ne smije – usprkos njenoj apsolutnoj ozbiljnosti – imati u sebi ništa od manipulacije. Čovjekov put do samoodređenja ide do duše uvijek preko izvanjskih određenja; odgoj se ostvaruje kroz 'ponude'. Ali upravo zato odgojitelj mora znati da u stvarima vjere nikoga ne smije siliti. On, naprotiv, mora odlučno apelirati na čovjeka da slobodno donese vlastitu odluku.²⁷ Mnoga pitanja vezana uz konkretno oblikovanje nastave pritom ostaju otvorena, no trajan je zadatak vjeroučitelja da vjeronaučnu nastavu oblikuje tako da ona koristi i pomaže svim učenicima, pri čemu upravo crkveno angažirani učenici svojim svjedočanstvom mogu biti posrednici u dijalogu između svojih vršnjaka i vjere župne zajednice.

5.2. Neke poteškoće

Vjeroučitelji/ce se često nalaze u vrlo zahtjevnoj i nezahvalnoj situaciji, na udaru mnogih i veoma različitih očekivanja službene Crkve, konkretne župne zajednice, roditelja, škole, društva i svojih učenika.

5.2.1. Vjeroučitelji i župna zajednica

Kompleksnost zadatka ukazuje na potrebu da vjeroučitelji u svojim župnim zajednicama nađu snažan emocionalni oslonac. U konkretnoj praksi to, nažalost, najčešće ostaje na razini puke želje. U župnim se zajednicama relativno mnogo govori o školskom vjeronauku i vjeroučiteljima, a premalo se govori s njima. Ako je taj govor k tome povezan s nerazumijevanjem i kritikom, to vjeroučitelje može učiniti nesigur-

nima, a negativno se odražava i na njihovu nastavu. Tamo gdje vlada nesigurnost uloge, jedva da se može zapaliti iskra vjere. Vjeroučitelj koji mora živjeti s osjećajem da ga župna zajednica zapravo gleda s nepovjerenjem, da ga okrivljuje zato što ne šalje učenike u župu i da ga u konačnici ne prihvaća, živi u trajnom kognitivnom i emocionalnom konfliktu. Osjećaj neprihvaćenosti i odbačenosti obično ne aktivira najbolje čovjekove snage. Stoga nije čudno ako se vjeroučitelji ograde zaštitnim zidom prkosa, oporbe, krutih stavova, ravnodušnosti, nutarnjeg, pa i vanjskog udaljanja od župne zajednice. Pritom sigurno nisu bez krivnje ni oni sami, no nepovjerenje prema vjeroučiteljima znak je za uzbuđenu, jer ono šteti njihovu poslu i njihovu poslanju. Štoviše, ako se u odnosu između vjeroučitelja i župnih zajednica ne razvije stav međusobnog povjerenja, poštovanja i razumijevanja, postoji opasnost da Crkva ne samo općenito ima posla s mnogim distanciranim kršćanima, nego da i među samim vjeroučiteljima započne sustavno producirati velik broj crkveno distanciranih kršćana, što bi bila krajnje zabrinjavajuća i paradoksalna situacija. Posljedice klime međusobnog sumnjičenja i nepovjerenja su nesagledive.

5.2.2. Vjeroučitelji i roditelji učenika

Mnogi su razlozi i čimbenici koji položaj vjeroučiteljâ čine veoma delikatnim. Učenici primjerice kod kuće ne prenose uvijek objektivno ono o čemu je na vjeronauku bilo govora. Mladi često – i s pra-

²⁷ *Vjeronauk u školi*, br. 2.4.4. Dokument na istom mjestu dalje nastavlja: »Vjera nikada nije sama po sebi razumljiva, ona se ne da organizirati ni najboljim učevnim metodama. Iz toga slijedi da i ocjenjivanje uspjeha (davanje ocjena) u vjeronauku kao školskom predmetu mora biti neovisno o učeničkoj vjerskoj odluci.« *Nav. mj.*

vom – vjeroučitelje doživljavaju kao od-vjetnike svoje slobode i svojih prava te ih žele pridobiti na svoju stranu. Neki se od njih, međutim, u konfliktu s roditeljima posluže vjeroučiteljevim autoritetom i interpretiraju njegove izjave parcijalno, sebi u prilog, da bi se suprotstavili roditeljima ili izborili vlastite interese. Ako roditelji to ne uspiju prozreti, onda su užasnuti takvim vjeronaukom i vjeroučiteljem. No, umjesto da razgovaraju i razjasne stvari sa samim vjeroučiteljem, može se dogoditi da se tuže na njega kod njemu nadređenih autoriteta, što naravno samo dodatno pogoršava cjelokupnu situaciju. Moglo bi se očekivati da odrasle i zrele osobe otvoreno razgovaraju o svim problemima te da kroz dijalog i sučeljavanje uče jedne od drugih.

Zbog svega ovoga važno je da vjeroučitelji/ce na drugi način steknu povjerenje odraslih, jer će to umnogome olakšati njihovu situaciju i njihov rad. *Najbolje je ako vjeroučitelji mogu na bilo koji način, pa makar to bilo i minimalno, dobrovoljno surađivati u župi kako bi imali priliku da budu u kontaktu s odraslim vjernicima, da svoja iskustva i razmišljanja priopćavaju župnoj zajednici te da zadobiju njezino povjerenje.* Osobna poznanstva i susreti razbijaju zidove nepovjerenja. Vjeroučitelj koji se angažira oko vjerskog odgoja i obrazovanja na teškoj i zahtjevnoj školskoj fronti, a nema potporu župne zajednice u kojoj se može osjećati kod kuće, ne može dugo izdržati i tada neminovno stradava njegov entuzijizam.

5.2.3. Vjeroučitelji i vodstvo župe

Postoje i druge poteškoće koje otežavaju odnos između vjeroučitelja i župnih zajednica. Snagom svoje teološke izobrazbe i na osnovi intenzivnog kontakta s realnošću današnje djece i mladih, vjeroučitelji imaju visoke kriterije u odnosu na pasto-

ralni rad svećenika i drugih suradnika u župnim zajednicama. Školsko i nastavno iskustvo čini vjeroučitelje posebno osjetljivima za određena područja crkvenog djelovanja, no s druge ih strane može učiniti i slijepima za neke druge aspekte župnog života ako sve gledaju kroz vlastitu prizmu. Vjeroučitelji su često kritični prema župnikovim misama i propovijedima, nerijetko imaju i sasvim drugačiju teološku predodžbu župe, a sve to zajedno može pridonijeti da njihov odnos prema župi i njezino vodstvu bude narušen, što istodobno kod druge strane samo pothranjuje sumnju da vjeronauk tog ili tih vjeroučitelja učenike zaista udaljuje i otuđuje od Crkve odnosno od župne zajednice. Opasnost da se to uistinu i dogodi, ne može se zanijekati. Međutim, može ju se predusresti, prije svega iskrenim nastojanjem oko suradnje između vjeroučitelja i župnih zajednica, suradnje koja se prema drugome odnosi s poštovanjem i povjerenjem, umjesto s kritikom i nerealnim očekivanjima.²⁸

ZAKLJUČAK

Školski vjeronauk je dar Crkvi, koji joj može pomoći da nađi svoje otuđenje od suvremenog svijeta. U tom se smislu može razviti prava solidarnost između vjeroučitelja i župnih zajednica, jer se i jedni i druge nalaze pred istim zadatkom. Vjeronauk je, moglo bi se reći, institucionalni zglob između Crkve i svijeta, između sekulariziranog svijeta i Crkve koja je u opasnosti da se zatvori sama u sebe i u svoj geto, ako se ne otvori izazovima upravo tog i takvog svijeta. Svojim mjestom u školi vjeronauk može u našem društvu držati trajno otvorenim pitanje vjere i religije te pridonijeti tome da se ne prekine dijalog između Crkve

²⁸ Usp. A. EXELER, *nav. mj.*

i naših suvremenika koji su se od nje udaljili. Koliko god se ova zadaća mogla naizgled činiti skromnom, ona je na duge staze neobično važna. Ta prilika se, međutim, može produktivno iskoristiti samo u onoj mjeri u kojoj postoji odnos povjerenja između školskog vjeronauka i župnih zajednica te u kojoj se ozbiljno nastoji oko toga da se međusobno priznaju različite zadaće

i mogućnosti jednog i drugog mjesta susreta s kršćanskom vjerom i odgoja u njoj.²⁹

²⁹ Da je izgradnja takva odnosa u našoj crkvenoj stvarnosti više nego prijeko potrebna, potvrđuju mi reakcije na predavanje koje sam prema ovom predlošku održala vjeroučitelji/ca/ma Zagrebačke nadbiskupije 22. studenog 2003. u Zagrebu.